

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

İlber Ortaylı

İstanbul, Kronik Kitap, 2018, 476 Sayfa, ISBN: 978-975-2430-29-7

Nilüfer ŞAHİN*

Tarih profesörü İlber Ortaylı'nın yazmış olduğu bu kitap, kendisinin ilk biyografi kitabı olarak nitelenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü anlatmasının yanı sıra bir dönemin panoramasını çizmiş ve güncel tartışma konusu yapılan tarihsel sorunlara değinmiştir. Atatürk ile ilgili geniş bir literatür taraması yapmış olan Prof. Dr. İlber Ortaylı, gerek yerli gerekse yabancı yazarlar tarafından yazılan kitap, makale, hatıralar ve muhtelif eserlerden yararlanmıştır.(1960'larda hayatta olan I. Dünya Savaşı gazileri ile konuşmalarını not almış vb).

Kitabın önsözünde yazar Gazi Mustafa Kemal 'i başka mareşalleri takdir etmeyi ve sivil hayata geçmeyi bildiği için büyük bir mareşal olarak nitelendirmiştir. Ayrıca Atatürk'ün hem askeri alanda hem de politikada başarılı olması büyük bir devlet adamı ve organizatör olduğunun göstergesidir değerlendirmesini yapmıştır.

Kitap sekiz bölümden oluşmaktadır.

1880'liler kuşağını modern dünyanın gereklerini kavrayan, I. Dünya Savaşı içinde tecrübe edinenler olarak değerlendirmiştir. Bu bölümde Mustafa Kemal Atatürk'ün doğum tarihi, soyağacı, aile kökeni hakkında bilgiler verilmiştir. Atatürk'ün hem anne hem de baba tarafından dedeleri birkaç kuşak

* ATASAREN Harp Tarihi Yüksek Lisans Öğrencisi, 16nil2006@gmail.com

öncesine kadar bilinmektedir. Baba tarafı Makedonya'nın Kocacık köyündendir.¹ Annesi ise Rumelili bir Türk kadınıdır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün her zaman asker olmak istemesi ve o dönem askeri eğitimi anlatılmıştır. Bu dönem askeri eğitiminde, özellikle kurmay subay eğitiminde matematik, coğrafya ve yabancı dil oldukça önemlidir. Her biri mutlaka dil öğrenerek yetişmiştir, farklı alanlarda yetenekleri vardır. Ayrıca Albay, Yarbay gibi rütbelerde bulunan subayların çok fazla çatışma ve savaş tecrübesine sahip oldukları da bilinmektedir. Örneğin Enver Paşa iyi yetişmiş bir subaydır. Fransızca, Almanca, Rusça ve Farsça bilen, resim yeteneği olan bir subaydır.²

Mustafa Kemal'in ilk savaş tecrübesinin Trablusgarp olduğu belirtilmiştir. Gazeteci Şerif sahte kimliği ile gitmiştir. Balkan Savaşları'nın kaybedilmesinden duyduğu üzüntüyü 'tekrar bize dönecektir' notları yazarak belirtmiştir (s.91). Sonrasında İttihat ve Terakki yönetiminin liderleri arasında soğukluk olması ve Alman askeri heyetlerinin Türk ordusuna karışmalarından duyduğu memnuniyetsizliği dile getirmesinden dolayı Sofya ataşemiliteri olarak tayin edilmiştir. 1'inci Dünya Savaşı yıllarına yer verilmiştir. Mustafa Kemal'in Anafartalar Kumandanı olarak tanınması, Kurtuluş Savaşı'nın başına geçmesinin nedeni, Çanakkale cephesindeki başarısıdır. 'Her milletin tarihinde Çanakkale gibi abideler görülmez. Bizde vardır ve bu bütün Doğu'da tektir. Çanakkale Zaferi, çok kolay organize olan, direnebilen, tahammül edilebilen ve belirli bir hedef etrafında ısrar eden bir ordu, kumanda heyeti ve toplum olduğumuzu gösterir.(S.130) Çanakkale Zaferi sonucu yeni bir Türkiye ve yeni bir Rusya ortaya çıkmıştır. Ayrıca "Çanakkale'nin Geçilmezliği" sadece tarihimizde çok önemli yeri olan 18 Mart Deniz Zaferiyle değil, daha sonraki kara savaşlarıyla tescil edilmiştir (s.126).

Mustafa Kemal 1918'de 7. Orduya Komutan olarak atanmıştır. İngilizlere karşı başarılı olunca Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığı görevine getirilmiştir. Burada Arap siyaseti hakkında çok şey görüp öğrenmiştir.

Mustafa Kemal Paşa 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmış ve Milli Mücadeleyi başlatmıştır. Tamimler, kongreler, görüşmeler yapılmış 23 Nisan 1920'de milletimizin adı, devletimizin adı olarak konmuştur (s.179).Milli Mücadelenin merkezi Ankara olmuştur. TBMM 'nin kuruluşu ile Ankara'da yeni bir dönem başlamıştır. Kurtuluş Savaşı için düzenli ordu ve düzenli savunmaya geçilmiştir. İnönü Muharebelerindeki başarı maneviyatı yükseltmiştir. Kütahya–Eskişehir Savaşlarında Türk ordusu yenilince, yenilgi bozguna dönüşmeden düzenli bir geri çekiliş yapılarak yeni bir strateji uygulanmıştır. Sakarya Meydan Muharebesi'nden, İstanbul Hükümeti'nin azlettiği ve hakkında idam fermanı verdiği Mustafa Kemal Paşa, muzaffer ve güçlü komutan olarak çıkmıştır. TBMM 'den "Gazi" unvanını ve Müşir (Mareşal) rütbesini almıştır. 26 Ağustos 1922 ise Anadolu'dan asla çıkmayacağımızın belgesi olmuştur (s.224). 30 Ağustos Zaferiyle işgal altındaki Türkiye'nin, yani

¹ "Ali GÜLER, *Atatürk'ün Saklanan Şeceresi*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2016

² Enver Paşa'nın biyografisi için şu kitaplara bakılabilir: Murat BARDAKÇI, *Enver İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul 2015

Anadolu ve Trakya'nın siyasi coğrafyası değişmiştir (s.223). Sonuç olarak 1922'nin Türkiye'si gerçekçi bir komuta kademesiyle başarı kazanmıştır.

Cumhuriyetin ilanına giden süreç anlatılmıştır. Saltanat kaldırıldıktan sonra son halife olarak seçilen Abdülmecid Efendi'nin yaşam biçimi hakkında bilgi verilmiştir. Abdülmecid Efendi çok bilgili, Fransızca ve Almanca dillerini bilen, mayo giyip yüzen, spor yapan, resim yapan modern biri olarak görülmektedir. Yani mutaassıpların halife modeline uymadığı bilgisi verilmiştir.

Lozan Zafer mi? Hezimet mi sorusuna tarihçilerin verdiği cevapla son noktayı koyuyor İlber Ortaylı "Lozan bir uzlaşmadır." Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının kaçınılmaz olduğunu vurgulayan yazar, Osmanlı Devleti'nin bir cumhuriyet isteğinin olmadığını çünkü monarşi ile yönetildiğini yazmıştır. Cumhuriyet rejimi uzun süren bir Dünya savaşı ve Milli Direniş savaşıyla doğmuştur. 286 Meclis üyesinden 158'i Cumhuriyet yönetimine evet, geri kalanı çekimser oy kullanmıştır.

İnkılaplara genel olarak bakılmıştır. Atatürk kadın haklarına çok önem vermiştir. Örneğin ilk kez kız öğrenciler tıp fakültesine 1923'te alınmaya başlamıştır. Resmi nikâh zorunlu hale getirilmiştir. Harf inkılabı yapılmıştır. Çünkü mevcut yazı, okuma yazmada imla sorunu yaratmıştır. Rauf Orbay bu bölümde değerlendirilerek diğer subaylar içinde en çok saltanata bağlı olan olarak nitelendirilmiştir. İstanbul'da Osmanlı Mebusan Meclisi'ne katılıp sonrasında İngilizler tarafından tutuklanarak Malta Adası'na gönderilmiştir. Atatürk'e karşı düzenlenen İzmir suikastında ceza almıştır. İlber Ortaylı burada İdealleri için canını vermeye hazır insanlar arasında fikir ayrılıkları olması olağan karşılanmalıdır değerlendirmesini yapmıştır.

Reis-i Cumhur olarak Atatürk 'ün güçlü bir kişilik olduğu için birçok konuya müdahale ettiği konusuna az da olsa değinilmiştir.

Büyük Adam Atatürk başlığı altında Atatürk'ün kişisel özellikleri, fiziksel özellikleri, 20'nci yüzyıldaki Atatürk anlayışları üzerinde durulmuştur.

Atatürk bir Türk milliyetçisidir. Evrensel ve barışçıl bir adamdır. Çok iyi bir hatiptir. Tabii ki bir devrimcidir. Reformisttir. Sigara ve kahve alışkanlığı vardır. Az yiyen ve az uyuyan biridir. İyi giyinmeyi bilen çok iyi derecede Fransızca bilen, cephede bile kitap okuyacak kadar gerçek bir kitap tutkunedir. Tarihin akışını değiştiren bir liderdir.

Sonuç olarak, kitabı bütünüyle değerlendirdiğimizde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Atatürk'le ilgili son dönemde yazılmış en güzel ve en kapsamlı kitaptır. Diğer kitaplardan farklı olarak bazı konuların sonlarında yazar, sanırım hoca olmasının getirdiği özellikle, daha kapsamlı bilgi edinmek isteyenler için kitap tavsiyelerinde bulunmuştur. Güncel tartışmalara da kitabında yer vererek cevaplayan yazar tarihçi kimliği ile bunları kanıtladığı için son derece yol gösterici olmuştur. Türk tarihinin kurumları ve büyükleriyle uğraşılmasının ve tahripkâr bir milliyetçilik dilinin kullanılmasının son derece yanlış olduğunu belirtmiştir. Bazı grupların, ana unsur sayılan Türkler'in kültürel hafızadaki; tarihteki yerini yok saymaya çalışmalarının boş ve dayanaksız çaba olduğunu konuyla ilgili olarak Alman askeri arşivlerine ya da İngiliz arşivlerine de bakılması gerektiğini ifade etmiştir.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'le ilgili olarak yalan yanlış portreler çizenlerin olduğunu, bu şekilde, kahramanlarını itibarsızlaştırmaya çalışan toplumlara dünyada tahammül edilemeyeceğini önemle vurgulamıştır.

Günümüz eğitim sistemine de eleştiri yönelten yazar Milli Eğitimin, Türkiye'deki ideolojik ve kültürel hayatın gerilemekte olduğunu ifade etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi incelemelerinin arşiv belgelerini tasnif etme safhasında olduğunu belirten yazar, Kurtuluş Savaşı'nı yürüten komutanlar hakkında da ayrıntılı bilgiler vererek okuyucunun ilgisini sürekli kılmayı başarmıştır.